TAS-516(1)

JOSEP Mª MIQUEL I VERGÉS

El diumenge, quatre de maig d'enguany, moria a Coyoacán, ciutat plena d'història i de calma, gairebé un raval o una zona residencial de la capital dels Estats Units Mexicans, moria, doncs, un escriptor català que feia vint-i-cinc anys que residia en aquell país d'Amèrica. Josep Maria Miquel i Vergés, nat a Arenys de Mar l'any 1905, mereix alguna cosa més que una freda gasetilla o que una sumària necrologia. Tinc al davant dels ulls l'article que en un dels diaris més importants de Mèxic publicava, ran de la seva mort, Odó Hurtado, el qual, en realitat, era un balanç de l'aportació que Josep Maria Miquel i Vergés duia a la història i a la cultura de la nació asteca. Doctorat en Lletres a la Universitat Autònoma de Mèxic, havia arribat a ocupar-hi la càtedra d'història della Independència Mexicana. Això l'incità a preparar una obra de grans dimensions i d'una pacient recerca, el "Diccionario de Insurgentes", format per més de dues mil fitxes personals i que, amb la seva magnitud material, ha romàs inèdit. Treballant al costat de Lluís Nicolau d'Olwer - un altre intel.lectual català que aportava un sincer esforç d'afecte a la cultura mexicana pogué estudiar les fonts documentals de l'Ambaixada d'Espanya a Mèxic i escriví obres com "Mina, el español frente a España", "El general Prim en España y en México", "Escritos inéditos de Fray Servando Teresa de Mier" i "La diplomacia española en Mèxico (1822-1823", alguns dels quals són de consulta obligada i fixen, sobretot en l'estudi de l'actitud de Prim davant dels mexicans i dels problemes colonials en general, uns punts que fins aleshores eren poc coneguts.

Però tota aquesta obra, admirable com és, serviria per a afegir al dolor per la pèrdua de l'escriptor català la recança del seu allunyament que l'obligava a cercar temes d'estudi i reflexió en la història del país que l'havia acollit. Sí, Miquel i Vergés, com d'altres intel.lectuals catalans la llista dels quals, malauradament, va marcada per un seguit de creus cada cop més espesses, ha donat a la cultura de Mèxic un treball i un esforç que hauria pogut dedicar, en circumstàncies normals, a la cultura catalana. Cal dir, però, que mai no havia oblidat aquesta cultura, i que els anys de l'exili no l'havien fet desviar del camí que emprenia en els anys 30 quan, molt jove encara, es revelava com un sagaç i erudit historiador de la nostra Renaixença literària. Miquel i Vergés és l'autor

TAS_S.16(2)

d'aquells dos considerables volums publicats per l'Editorial Barcino sobre "La premsa catalana del vuit-cents" en 1937 (un dels esforços editorials més admirables de l'època gens fàcil en què sortien a la llum. I aquella obra era el fruit de nombrosos estudis, apareguts a les pàgines de diaris i revistes catalans, sobre diversos aspectes de la nostra Renaixença. Miquel i Vergés s'havia fet el compil.lador i prologuista de les poesies catalanes de Joaquim Mª Bartrina (un poeta intimista dintre la línia d'Heine i Leopardi, massa eclipsat per les rimes pretensioses del seu recull en castellà "Algo"), havia preparat la part relativa als poetes de la Renaixença en una antologia que no ha perdut gens de validesa: la que sota el títol "Antologia General de la Poesia Catalana" editava l'any 1936, sota els números 100 i 101 dels Quaderns Literaris, el jove editor que era Josep Janés i Olivé, un volum de més de sis-centes pàgines, del qual la part preparada per Miquel i Vergés n'ocupa una vuitantena (un xic arbitràriament, n'ha estat exclòs Jacint Verdaguer, que n'ocupa una quarentena a la tercera part, dedicada a la poesia moderna). En el pròleg a la seva tria, Miquel i Vergés al.ludeix un xic despectivament l'atribució per Víctor Balaguer a Ignasi Puig i Blanch del mèrit d'haver iniciat la Renaixença amb el seu poema perdut "Lo Temple de la Glòria". Potser hi trobaríem l'arrencada de la vocació que se'n duia el prologuista a estudiar la vida i l'obra, totes dues un xic enigmàtiques i confoses, del mataroní Puigblanch. Va posar-s'hi amb una empenta admirable, que els atzars i les dificultats de la guerra no atenuaren mai i que continuà burxant-lo un cop es trobà a l'exili. L'havia acabada gairebé, quan va perdre els originals en un taxi i hagué de refer tota la seva tasca. Més endavant, quan a Mèxic la jutjà enllestida, una altra circumstància adversa li posà com a principal - i afortunat - contrincant en un concurs literari un altre erudit que havia estudiat igualment Antoni Puigblanch i que, havent pogut anar a cercar a Londres unes fonts molt importants per a la biografia del batallador mataroní, podia oferir un treball biogràfic que va semblar més interessant als jurats. El premi AEDOS donat a l'Enric Jardí i la subsegüent publicació del seu important llibre sobre Puigblanch en 1960 havien de produir un gran disgust a Miquel i Vergés, el qual podia témer que el fruit d'un treball d'una vintena d'anys podria quedar per a sempre inèdit. Es una recança que s'haurà emportat a la tomba, entre els sofriments de la terrible malaltia que se l'enduia, l'escriptor català exiliat.

TAS-516(3)

Perquè ell se sentia, malgrat els seus estudis d'història mexicana, un escriptor català, per damunt de tot. Fou un dels propulsors i, de fet, el fundador, de dues revistes catalanes molt interessants que eren publicades a Mèxic en la dècada dels quaranta: "Full català" i els combatius "Quaderns d'exili" que ens havien de revelar homes tan brillants com Joan Sales i Ferran de Pol, i on els estudis sobre la Renaixença de Miquel i Vergés eren plens d'autoritat i de documentació. Fou també el compil.lador d'unes "antologies mínimes", editades a Mèxic i que aportaven, en un preciós compendi, la gràcia d'unes poesies enyorades als catalans que s'enyoraven en terra americana.

Era escriptor català i es sentia lligat entranyablement, a despit dels anys i de la distància, amb el seu Arenys de Mar nadiu. Es l'escenari per a dues novel.les que va escriure i que encara són inèdites, unes novel.les xopes de fantasia poètica i d'una tendresa melangiosa que no és gens freqüent de trobar en la nostra literatura. Fantasia poètica i tendresa melangiosa que dicten també els quatre sonets que l'acrediten de poeta i que li valien, l'any 1957, la Flor Natural als Jocs Florals de la Llengua Catalana, celebrats aquell any a Mèxic. Fou una de les més grans satisfaccions que li aportava l'exili. Poesia sense il.lusions, gairebé sense esperances, en la qual el poeta es parla i parla al seu destí:

> Trist pelegrinatge el teu, pel bosc de la quimera,
> on els arbres són cossos de morts, en una espera
> redemptora d'amors fràgils, embolcats de faules.
>
> Si un cas no tornes més, sé on trobar-te compungida,
> vetllant una promesa, a l'últim no complida:
> a l'etern cementiri infinit, de les paraules.

Un cementiri de paraules, de paraules que sonaven dolorosament en aquella llengua catalana que ell no podia ni volia mai oblidar, haurà substituït per a Josep Maria Miquel i Vergés el cementiri marí d'Arenys de Mar, on l'espera la llavor dels avis. Però ni Arenys de Mar ni les lletres catalanes no poden oblidar aquell escriptor que honorava, a la pàtria o lluny d'ella, la nostra llengua i la nostra cultura.

Rafael T A S I S.